

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาษาไทยเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย และเป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษไทยได้สร้างสรรค์ไว้ให้ลูกหลานไทยในปัจจุบัน ทำให้คนไทยมีความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันมีเครื่องมือติดต่อสื่อสารเพื่อทำความเข้าใจกัน ตลอดจนมีเครื่องมือในการศึกษาหาความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ และสิ่งที่มีค่าที่สุดคือ ภาษาไทยทำให้คนไทยสำนึกในความเป็นไทย ดังนั้นการสอนภาษาไทยจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง ดังที่ ม.ล.บุญเหลือ เทพยสุพรรณ (2526 : 96) ได้กล่าวถึงความสำคัญและข้อบกพร่องในการสอนภาษาไทย ซึ่งสรุปได้ว่า การสอนภาษาของชาติควรได้รับความสำคัญเป็นอันดับหนึ่งในวงการศึกษ แต่จากสภาพการเรียนการสอนภาษาไทยที่ผ่านมากลับพบว่า มีความบกพร่องหลายประการ ความบกพร่องที่สำคัญที่สุดคือ การขาดความเอาใจใส่และความพยายามในอันที่จะค้นหาวิธีสอนที่ได้ผลและการผลิตวัสดุอุปกรณ์ไม่ก้าวหน้า ความบกพร่องดังกล่าวนี้ ได้ส่งผลให้นักเรียนไม่ค่อยสนใจเรียนภาษาไทยเท่าที่ควร มีความเบื่อหน่ายในวิชาภาษาไทย ทั้ง ๆ ที่เป็นภาษาประจำชาติของตนเอง ทำให้นักเรียนขาดความสามารถในการใช้ภาษา ดังที่ สุจริต เพียรชอบ (2534: คำนำ) กล่าวว่า "นักเรียนไม่ให้ความสนใจกับวิชาภาษาไทยเท่าที่ควร การใช้ภาษาของเขาวงกตจึงไม่ได้มาตรฐาน เป็นสิ่งที่กล่าวขวัญกันทุกวงการว่า เขาวงกตไทยมีทักษะทางภาษาไม่ดีนัก"

ปัญหาที่สืบเนื่องมาจากความบกพร่องในการสอนภาษาไทยของครู ผู้เชี่ยวชาญทางด้าน การเรียนการสอนภาษาไทยจึงได้ให้แนวคิดและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับวิธีการสอนและการใช้สื่อการสอนที่ต้องการมุ่งพัฒนาความสามารถของผู้เรียน และกระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจวิชาภาษาไทย

ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ล้วนมีประโยชน์ต่อการสอน ดังเช่น สุจริต เพียรชอบ และ สายใจ อินทร์มพรรษ์ (2523 : 49) ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า

. . . ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติ และในการสอนภาษาไทย ไม่ว่าจะเป็นการใช้ภาษาหลักภาษา หรือวรรณคดีก็ตาม จะต้องมีการเรื่องราวที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณีแทรกอยู่ด้วยครูภาษาไทยจึงควรที่จะได้สร้างบรรยากาศ จัดสภาพการเรียนการสอน ตลอดจนถึงกิจกรรมทั้งในหลักสูตร และนอกหลักสูตรเพื่อโน้มน้าวใจให้นักเรียนรักภาษาไทย รักชาติและคิดที่จะทำนุบำรุง และรักษาภาษาไทย และวัฒนธรรมสาขาอื่น ๆ ไว้สืบไป . . .

ข้อเสนอแนะดังกล่าวข้างต้นได้ชี้ให้เห็นชัดว่า ครูภาษาไทยควรจัดการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีความรักและความภูมิใจในท้องถิ่นของตน ดังนโยบายที่คณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535 : 62) ได้ระบุไว้ในข้อ 1.3 ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ในด้านการเร่งพัฒนาคุณภาพการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีลักษณะดังนี้ "มีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและร่วมกันอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม" ความมุ่งหวังดังกล่าวนี้สอดคล้องกับมาตรการในข้อ 12 ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2535 : 64) ระบุไว้ว่า "ส่งเสริมการปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่นและของชาติ รวมทั้งมีความเข้าใจในศิลปะและวัฒนธรรมนานาชาติ โดยสอดแทรกในการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมเสริม"

ในด้านของหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการ (2533 : 1) ได้เน้นความสำคัญของท้องถิ่นไว้ในหลักสูตรการศึกษาของชาติ ดังจะเห็นได้จากหลักการข้อ 3 ของหลักสูตรระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ระบุว่า "เป็นการศึกษาที่สนองความต้องการของท้องถิ่นและประเทศชาติ" และในแนวดำเนินการของหลักสูตรฉบับนี้ยังได้ระบุว่า "ให้ท้องถิ่นปรับรายละเอียดเนื้อหาของรายวิชาให้สอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นจัดทำรายวิชาที่สนองความต้องการของท้องถิ่น "

นอกจากนี้ในจุดหมายของหลักสูตรฉบับนี้ ยังระบุคุณลักษณะของผู้เรียนไว้ในข้อ 8 ดังนี้

เข้าใจสภาพและการเปลี่ยนแปลงของสังคมในชุมชน สามารถเสนอแนวทางพัฒนาชุมชน ภูมิใจในการปฏิบัติตนตามบทบาท และหน้าที่ ในฐานะสมาชิกที่ดีของชุมชน ตลอดจนอนุรักษ์และเสริมสร้างสิ่งแวดล้อม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนของตน

จากรายละเอียดที่ยกมากล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า หลักสูตรการศึกษาของชาติในปัจจุบันต้องการให้ครูจัดสภาพการเรียนการสอนให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นของผู้เรียน ดังนั้นเรื่องราวต่าง ๆ ที่เป็นชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรม ศิลปะประเพณี วรรณกรรมพื้นบ้านรูปแบบต่าง ๆ หรือที่รวมเรียกว่า คติชนวิทยา จึงเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่าที่ครูภาษาไทยต้องตระหนักในความสำคัญ และนำมาใช้ในการเรียนการสอน ดังที่ จารุณี กองพลนพหม (2531 : 1162) ได้กล่าวว่า "ครูจะต้องสอนภาษาไทยให้สัมพันธ์กับคติชนวิทยา เพราะคติชนวิทยาเป็นศาสตร์สาขาหนึ่งซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของครูภาษาไทย และคติชนวิทยามีความสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชาติ" แนวคิดดังกล่าวนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ปราณี เลิศฤทธา (2529) ซึ่งศึกษาความคิดเห็นของหัวหน้าหมวดวิชาและครูภาษาไทย ในเขตการศึกษา 5 เกี่ยวกับการใช้คติชนวิทยาในการเรียนการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา ในด้านประเภทของคติชนวิทยา พบว่า โดยส่วนรวมหัวหน้าหมวดวิชาภาษาไทยและครูภาษาไทย เห็นด้วยกับการนำคติชนวิทยาทุกประเภทมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาเป็นคติชนวิทยาที่มีคุณค่ามหาศาลในฐานะที่เป็นมรดกของชาติ เพราะล้านนาเป็นดินแดนที่อุดมไปด้วยวัฒนธรรมอันล้ำค่า ดังที่ มณี พยอมยงค์ (2522 : 28) กล่าวว่า

ล้านนามีความเป็นมายาวนาน เป็นที่ตั้งอาณาจักรหลายอาณาจักรทับถมซับซ้อนนับเป็นพัน ๆ ปี เช่น อาณาจักรโยนกนาคพันธ์หรือโยนกนครหลวง อาณาจักรหริภุญชัย อาณาจักรเงินยาง อาณาจักรพะเยา ตลอดถึงการรวมเป็นอาณาจักรใหญ่ในสมัย

พระยามังราย หรือพ่อขุนเม็งรายในพุทธศตวรรษที่ 17-18 เป็นต้นมา จนกระทั่งสมัยปัจจุบัน ย่อมเกิดการสังสมศิลปวัฒนธรรม ขนบประเพณีที่ติดงอมไฉนเป็นอันมาก ปรากฏอยู่ในหลักฐานศิลาจารึกบ้าง ในเอกสารโบราณที่มีอายุ ตามหอธรรมหรือหอไตรของวัดต่าง ๆ และที่ประเพณีปฏิบัติกันมาสืบสายทางมุขปาฐะและจรรยาธรรมประจำตระกูล สังคม และประมวณมาเป็นอุปนิสัยของชาวล้านนาไทยทั้งหมด เป็นเรื่องที่ควรศึกษาค้นคว้า

วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาทั้งที่เป็นวรรณกรรมมุขปาฐะ (ปากเปล่า) และวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษรล้วนมีคุณค่าที่ครูภาษาไทยสามารถนำไปสอดแทรกในการสอน เพื่อให้บทเรียนมีชีวิตชีวาช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจและกระตือรือร้นในการเรียน เมื่อบรรยากาศในการเรียนดี ผู้เรียนรู้สึกสนุกสนาน ไม่เบื่อหน่าย สัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทยทั้งในด้านความรู้และเจตคติของผู้เรียนย่อมพัฒนาขึ้นด้วย ดังที่ วิจิตร ภักดีรัตน์ (2525 : 339) ได้กล่าวว่า

การประยุกต์สิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นเป็นนวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ การใช้ศูนย์วัฒนธรรมประจำจังหวัดหรือภาค การใช้ศิลปะพื้นบ้าน วรรณกรรมพื้นบ้าน วัสดุพื้นบ้านทั่วไปมาใช้ในการเรียนการสอนซึ่งครูในแต่ละท้องถิ่นสามารถริเริ่มและนำความคิดของการประยุกต์ของพื้นบ้านไปปรับใช้ในวิชาต่าง ๆ ได้โดยง่าย นวัตกรรมพื้นบ้านดังกล่าว นอกจากจะอำนวยความสะดวกต่อการเรียนการสอนโดยตรงแล้ว ยังเป็นแรงกระตุ้นให้นักเรียนและประชาชนเห็นคุณค่าและมีความรักท้องถิ่นของตนยิ่งขึ้นด้วย

ดังนั้นในฐานะที่ผู้วิจัยเป็นครูภาษาไทย และเป็นคนล้านนาที่ตระหนักในความสำคัญของการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในการเรียนการสอนภาษาไทย เพื่อประโยชน์ดังกล่าวข้างต้น จึงได้ทำการวิจัยเรื่อง "การพัฒนาสัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน" ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางแก่ครูภาษาไทยในการพัฒนาสัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทยของนักเรียนและเพื่อเสนอแนะให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องได้ส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูภาษาไทยได้สอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านในการเรียนการสอนภาษาไทยต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อพัฒนาสัมฤทธิ์ผลในการเรียนภาษาไทยในด้านความรู้ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่เรียนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน
2. เพื่อศึกษาเจตคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิธีการสอนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน

สมมติฐานในการวิจัย

จากผลการวิจัยของ กาญจนารมณ์ มุขตารา (2530) เรื่องการใช้พื้นที่บ้านภาคเหนือของประเทศไทย พัฒนาทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณสำหรับนักเรียนที่ใช้ภาษาถิ่นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนในเขตอำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า หลังจากนักเรียนได้รับการสอนโดยใช้พื้นที่เมืองฝักทักษะการฟังอย่างมีวิจารณญาณแล้ว นักเรียนมีความสามารถในการฟังสูงขึ้น ซึ่งเห็นได้จากการเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

นอกจากนี้ ฉวีวรรณ โปธิ์ดา (2530) ยังทำการทดลองสอนเพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาภาษาไทย ของนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 5 เรื่อง "ความสามัคคี" ระหว่างกลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำนองเพลงพื้นเมืองของไทย กับกลุ่มที่เรียนโดยใช้บทเพลงทำนองเพลงไทยสากลประกอบการสอน ในการทดลองครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สอบถามทัศนคติของนักเรียนที่มีต่อการใช้ทำนองเพลงพื้นเมืองของไทย และทำนองเพลงไทยสากลมาสร้างบทเพลงประกอบการสอนด้วย ผลจากให้แบบสอบถามทัศนคติครั้งนี้ พบว่า น้ำหนักทัศนคติของนักเรียนกลุ่มทดลองที่ 1 เห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการนำทำนองเพลงพื้นเมืองของไทยมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยมากกว่า กลุ่มทดลองที่ 2 ซึ่งเห็นด้วยอย่างยิ่งต่อการนำทำนองเพลงไทยสากลมาใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทย

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงตั้งสมมติฐานในการวิจัย ดังนี้

1. สัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทยในด้านความรู้ของนักเรียน ระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 กลุ่มที่เรียนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน สูงกว่ากลุ่มที่เรียนโดยไม่มีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน
2. เจตคติของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อวิธีการสอนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน กลุ่มที่เรียนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากรเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนแม่แตง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
2. วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาที่นำมาสอดแทรกในบทเรียน ได้แก่ วรรณกรรมมุขปาฐะ เช่น ภาษิตล้านนา นิทานพื้นบ้าน คำเรียกขวัญ คำกล่าวในโอกาสต่าง ๆ เพลงปลอบเด็ก เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เพลงชาวบ้าน (จ๊อย, ซอ) และวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ คำสอนต่าง ๆ และกวีนิพนธ์ประเภทคำว
3. ตัวแปรในการวิจัย ประกอบด้วย
 - 3.1 ตัวแปรอิสระ คือ วิธีสอนภาษาไทยที่สอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน
 - 3.2 ตัวแปรตาม คือ
 - 3.2.1 สัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทย
 - 3.2.2 เจตคติของนักเรียนที่มีต่อวิธีการสอนโดยการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน
4. เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองสอน

เนื้อหาที่ใช้ในการทดลองสอนคัดเลือกมาจากหนังสือเรียนภาษาไทย ท 305 ท 306 ชุดทักษะสัมพันธ์ เล่ม 3 ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

ข้อตกลงเบื้องต้น

ผู้วิจัยดำเนินการสอนนักเรียนด้วยตนเองทั้งกลุ่มทดลอง และกลุ่มควบคุม โดยใช้เนื้อหาเรื่องเดียวกันและใช้เวลาในการสอนเท่ากัน กลุ่มทดลองเรียนด้วยวิธีสอนที่สอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน แต่กลุ่มควบคุมเรียนด้วยวิธีสอนที่ไม่สอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การพัฒนาสัมฤทธิผลในการเรียนภาษาไทย หมายถึง ผลการเรียนรู้ในเนื้อหาวิชาภาษาไทยที่เกิดจากการสอนที่สอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในบทเรียน
2. การสอนโดยวิธีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา หมายถึง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีการสอดแทรกวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาซึ่งสัมพันธ์กับบทเรียน ในขั้นนำเข้าสู่บทเรียน การดำเนินการสอน การสรุปบทเรียนหรือการให้แบบฝึกหัด ทั้งในวิชาการใช้ภาษาหลักภาษาและวรรณคดี
3. วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา หมายถึง วรรณกรรมพื้นบ้านที่เกิดขึ้นในดินแดน "ล้านนา" ซึ่งหมายถึงบริเวณ 8 จังหวัดในภาคเหนือของประเทศไทย อันได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง เชียงราย พะเยา แพร่ น่าน แม่ฮ่องสอน วรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาในที่นี้จะรวมทั้งวรรณกรรมมุขปาฐะ ได้แก่ ภาษิตล้านนา นิทานพื้นบ้าน คำเรียกขวัญ คำกล่าวในโอกาสต่าง ๆ เพลงปลอบเด็ก เพลงประกอบการละเล่นของเด็ก เพลงชาวบ้าน (จ๊อย, ซอ) และวรรณกรรมที่เป็นลายลักษณ์อักษร ได้แก่ คำสอนต่าง ๆ และกวีนิพนธ์ประเภทคำว่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นแนวทางในการเสนอแนะและส่งเสริมให้ครูภาษาไทยและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ได้นำวรรณกรรมพื้นบ้านมาสอดแทรกในการเรียนการสอนภาษาไทย
2. เป็นการอนุรักษ์ และถ่ายทอดวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนา อันเป็นมรดกทาง วัฒนธรรมที่ล้ำค่าของชาติ
3. เป็นประโยชน์ต่อการค้นคว้าวิจัย เรื่องวรรณกรรมพื้นบ้านล้านนาต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย